

БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД
КАРИТАС ЖОВКВА УГКЦ

CARITAS ZHYTOMYR UGCC

ПОЛІТИКА ТА ПРОЦЕДУРИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

БФ «Карітас Жовква УГКЦ»

УКРАЇНА, Жовква 2022

Затверджую:

Директор
БФ «Карітас Жовква УГКЦ»

(Підпис)

«01» липня 2022 р.

Макар С.Б.

(ПІБ)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ	4
ЦІННОСТІ ТА ПРИНЦИПИ «КАРІТАС України»	5
РОЗДІЛ 1 – ПРЕДСТАВЛЕННЯ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ	7
РОЗДІЛ 2 - СВІДЧЕННЯ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ В УКРАЇНІ	9
2.1. ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО	9
2.2. ПСИХОЛОГІЧНЕ (ЕМОЦІЙНЕ) НАСИЛЬСТВО	9
2.3. НЕДБАЛЕ СТАВЛЕННЯ ТА ВІДМОВА ВІД ДІТЕЙ	10
2.4. СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО / ЕКСПЛУАТАЦІЯ	11
2.5. ДИТЯЧА ПРАЦЯ	12
РОЗДІЛ 3 – СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЗАКОНОДАВСТВО	14
3.1. (НЕ) СПРИЯТЛИВЕ СЕРЕДОВИЩЕ	14
3.2. ЗАКОНОДАВСТВО, ЩО СТОСУЄТЬСЯ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ	14
РОЗДІЛ 4 - ВПЛИВ «Карітас України»	16
ПРАВИЛА ТА ПРОЦЕДУРИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ, РОЗПІЗНАВАННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ (АБО ЙОГО ПІДОЗРУ)	18
РОЗДІЛ 1 – ЗАПОБІГАННЯ	18
РОЗДІЛ 2 – РОЗПІЗНАВАННЯ	20
РОЗДІЛ 3 – РЕАГУВАННЯ	22
3.1. ЗВЕРНЕННЯ УВАГИ НА ОЗНАКИ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ	22
3.2. СТАВЛЕННЯ ЗАПИТАНЬ ЩОДО ПОВЕДІНКИ	22
3.3. ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО НАСИЛЬСТВО	22
3.4. ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ.....	23
КОДЕКС ПОВЕДІНКИ	24
ПРОСТІ «МОЖНА» ТА «НЕ МОЖНА»	27
ФОРМА ПОВІДОМЛЕННЯ	28

ПЕРЕДМОВА

Політику було розроблено у якості джерела інформації та довідкового матеріалу, а також ряду стандартів та кодексу поведінки для всіх **працівників, стажерів, консультантів, волонтерів та будь-яких інших осіб на посадах всіх рівнів та з різним ступенем відповідальності, які працюють з дітьми безпосередньо чи опосередковано** в межах організації «Карітас України» (включаючи два національних офіси та 19 регіональних відділень по Україні). Політика може також використовуватися партнерами організації «Карітас України», такими як національні та місцеві представництва органів влади, громадські організації (школи, будинки опіки, інтернати та ін.), приватний сектор, ГО та ін. Вона знаходиться у публічному доступі та може переглядатися будь-якими іншими зацікавленими сторонами, яких не вказано вище.

Ця політика є **адаптованою та стиснутою версією** визнаних на міжнародному рівні політик захисту дітей, розроблених ЮНІСЕФ, ВООЗ, «Врятуймо дітей», «Національне товариство попередження жорстокого поводження з дітьми», «ChildHope», «TearFund», «World Vision UK» та ін.

ЦІЛІ ПОЛІТИКИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ:

- Покращити обізнаність із фактом жорстокого поводження з дітьми в Україні, його причини та наслідки;
- Встановити мінімальні стандарти для захисту дітей в Україні;
- Надати цільовий орієнтир, за допомогою якого можуть оцінюватися існуючі та майбутні заходи захисту дітей;
- Надати основу для звітності та відповідальності, якщо існуюча чи майбутня практика не відповідатиме встановленим стандартам;
- Пропагувати передовий досвід та забезпечувати співпрацю між усіма сторонами для створення та підтримання безпечного середовища для дітей;
- Захистити дітей від насильства.

ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ

ДИТИНА

Відповідно до [Конвенції ООН з прав дитини](#), «дитина» – це особа, яка не досягла віку 18 років. В українському законодавстві не вживається термін «дитина», а радше «неповнолітній». Відповідно до Статті 1 закону 1993 року «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді», неповнолітня особа - це будь-який громадянин, який не досяг 18-річного віку.

НАСИЛЬСТВО ЩОДО ДИТИНИ

Відповідно до [Всесвітньої організації охорони здоров'я \(ВООЗ\)](#), «неналежне поводження з дітьми, яке іноді називається насильством над дитиною чи недбальством щодо дитини, включає всі форми фізичного та емоційного неналежного поводження, сексуальні домагання, недбалість та експлуатацію, що призводить до потенційної шкоди здоров'ю дитини, її гідності. В межах цього широкого поняття, можна виокремити п'ять підтипів – фізичне насильство, сексуальне насильство; недбальство та недбале ставлення; емоційне насильство; та експлуатація.»

ЗАХИСТ ДИТИНИ

Відповідно до [ЮНІСЕФ](#), захист дитини – це «широкий термін, який описує філософію, політику, стандарти, вказівки та процедури для захисту дітей від навмисної та ненавмисної шкоди. У даному контексті, це стосується, зокрема, обов'язку організацій та осіб, пов'язаних з цими організаціями - щодо дітей та їх опіки».

ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

Відповідно до [Установлених стандартів](#), політикою захисту дітей є твердження про наміри, яке демонструє відданість захистити дітей від насилля та пояснює, що саме необхідно для захисту дітей. Вона допомагає створити безпечне та позитивне оточення для дитини та показати, що організація серйозно та відповідально сприймає свій обов'язок щодо опіки.

ІНФОРМОВАНА ЗГОДА

Здатність дитини надавати згоду на основі всієї наявної інформації відповідно до її віку та можливостей. Наприклад, якщо дитину необхідно сфотографувати, вона повинна бути поінформована про те, як буде використана фотографія, і матиме можливість відмовитися.

ЦІННОСТІ ТА ПРИНЦИПИ «КАРІТАС УКРАЇНИ»

Організація «Карітас України» є членом організації Caritas Internationalis, всесвітньої конфедерації 164 католицьких церков, національних організацій-членів, які надають гуманітарну допомогу, соціальні послуги та адвокацію у 200 країнах та територіях по всьому світу. Їх місією є «служити усім бідним, слабким, знедоленим та соціально відкинутим»¹, а також сприяти створенню та підтримці оточення, яке пропагує ці основні цінності та попереджує будь-які види жорстокості, приниження чи експлуатації, включаючи щодо дітей.¹

Усі працівники, стажери, консультанти, волонтери та будь-які інші особи, які працюють чи іншим чином залучені до роботи в організаціях «Карітас» по всьому світу, повинні зберігати гідність бенефіціарів та керуватися нижченаведеними цінностями та принципами, які гарантують, що їхня особиста та професійна поведінка завжди відповідає найвищим стандартам.

ЦІННОСТІ

Справедливість – супроводження, служіння та захист у справах маргіналізованих, допомога їм змінити суспільство, у якому вони живуть та структури, які спричиняють їхню бідність;
Спільне добро – робота з іншими релігійними традиціями, урядами, ширшим соціальним прошарком та органами влади для захисту людської гідності, забезпечення особистих та суспільних прав та виконання обов'язків, а також для сприяння загальному благові;
Цілісний людський розвиток – включає духовний, психологічний, емоційний, фізичний, матеріальний та економічний фактор розвитку як комплексний підхід;
Співчуття – переживання через страждання інших та наявність морального обов'язку визнавати засади гуманності та готовність надавати допомогу;
Усвідомлений вибір: жити заради та поруч з бідними – супроводжувати та знаходитися поруч з пригнобленими, допомагати їм відчути відповідальність за особистий розвиток;

Повага – повага до релігійних традицій, культури, структур та звичаїв оскільки вони охоплюють та зберігають гідність людської особистості;

Солідарність – робота у солідарності зі знедоленими, таким чином радіти плодам миру, справедливості та особистісного розвитку.

ПРИНЦИПИ

Партнерство – тривала відданість узгодженим цілям, заснованим на спільних цінностях, стратегіях та інформації, яка характеризується чесною взаємодією, спільним плануванням, підтримкою, прозорістю та відповідальністю, а також справжньою відкритістю та чутливістю до потреб інших, почуттів, досвіду та мудрості;
Субсидіарність – влада, рішення та відповідальність, які перейшли до найнижчого рівня, на якому вони можуть

¹<https://www.caritas.org/includes/pdf/CodesEthicsConduct.pdf>

належним чином використовуватися, таким чином намагаючись максималізуватися та базуватися на місцевих можливостях та ресурсах;

Участь – бенефіціари приймають участь у проектуванні, управлінні та впровадженні проектів, з якими ми працюємо від їх імені та відповідних рішеннях від оцінки до аналізу;

Уповноваження – допомога людям розвиватися і усвідомлювати усі свої можливості, а також вибудовувати стосунки взаємоповаги, щоб мати можливість контролювати та покращити якість їхнього життя;

Незалежність – члени «Карітас» визначають свої пріоритети та програми, які їм не

дозволяється використовувати в якості інструментів для інтересів національної чи іноземної економіки чи політичних інтересів;

Управління та відповідальність – будь-який крок у відповідальності за тих, кому ми служимо та за тих, хто підтримує нашу роботу та суспільство загалом;

Рівність, універсальність, об'єктивність та відкритість – відданість однаковій та активній участі жінок та чоловіків; об'єктивне служіння людям, зокрема тим, які є найбільш вразливими, відповідно до об'єктивної оцінки їх ситуацій та потреб, які вони виражають, незалежно від раси, віку, статі, дієздатності.

РОЗДІЛ 1 – ПРЕДСТАВЛЕННЯ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

Насильство над дітьми існує в будь-якому суспільстві, незважаючи на глобальні спроби викоринити його. В той час як серйозні випадки можуть бути доведені до відома організацій із захисту прав дітей, багато з них приховуються та не визнаються. Насильство зустрічається у різних проявах та набуває різних форм:

- Фізичне (включає брутальну та жорстоку поведінку, націлену на нанесення дитині травм через побиття, опіки, спробу задушити дитину з метою завдання фізичної та душевної травми);
- Сексуальне (експлуатація дітей для проституції, порнографії, секс-туризму, торгівлі та ранніх шлюбів, непристойне оголення в присутності дитини, зґвалтування, інцест та ін.);
- Недбале ставлення до дитини та відмова від неї (недостатнє піклування про гігієну та здоров'я дитини, незадовільні умови проживання, залишення дитини без нагляду, недостатня увага та захист, відмова від дитини);
- Психологічне/емоційне (націлене на приниження, присоромлення чи погрозу дитині, примушування дитини виконувати дії, які принижують її гідність, або заборона дитині мати друзів);
- Експлуатація дитини, напр. дитяча праця, торгівля дітьми (примушування дитини працювати чи виконувати інші дії, які позбавляють дитину дитинства та можуть завадити її розвитку).

Таке неналежне поводження з дітьми може відбуватися як у сім'ях чи прийомних сім'ях, так і у школах, інтернатах та інших державних структурах, які мають справу з дітьми. Дослідження показали ряд причин насильства над дітьми, які включають: особистісні характеристики батьків (злість, стрес, депресія, інші проблеми зі здоров'ям, нестабільність, самотність, ізоляція, жорстоке поводження з ними в дитинстві, самотність, алкоголь чи наркотики, кримінальна поведінка, безробіття, бідність та інші); фактори відносин між батьками/опікунами та їхніми дітьми (незапланована вагітність, погані батьківські навички, схвалення покарання у якості досягнення дисципліни, сімейні конфлікти, розмір сім'ї та ін.); суспільні та соціальні фактори (соціально-економічні недоліки, неякісні шкільні та державні соціальні послуги, нерівність, неблагополучне оточення, війни та ін.)¹. Насильство над дітьми може також стосуватися культурних, релігійних та традиційних факторів, і в той час як насильство націлене на вироблення дисципліни у дітей, змушуючи їх поводитися належним чином та підкорятися, воно може мати дуже негативні наслідки, що приводять до дитячого травматизму та до невиправних проблем в дорослому віці.

Діти, з якими поводитися жорстоко, частіше мають когнітивні порушення, проблеми з фізичним чи психологічним здоров'ям, такі як депресія, тривога, порушення апетиту, нанесення собі шкоди та спроби самогубства, а також незаконне вживання алкоголю та наркотиків. «Пост-травматичні стресові порушення були зафіксовані у чверті дітей, які піддалися жорстокому поводженню».² У них також найчастіше виникають проблеми із навчанням та перспективами працевлаштування, вони стають жорстокими у дорослому житті та поведуться неналежно із власними дітьми.

Випадки насильства над дітьми часто спостерігаються в установах, що працюють з дітьми, які залишилися без піклування батьків. Із 8 мільйонів дітей в Україні більше ніж 94, 705 дітей живуть в

²¹European Report on Preventing Child Maltreatment, WHO (2013):

http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0019/217018/European-Report-on-Preventing-Child-Maltreatment.pdf

²Child Protection Programme, UNICEF Ukraine: https://www.unicef.org/ukraine/activities_11386.html

таких закладах (ЮНІСЕФ 2012). Деякі з основних причин, чому батьки відмовляються від власних дітей є бідність, безробіття, знецінення сімейних та моральних цінностей, алкоголізм та наркотики. Відмова від дітей ставить дітей та молодь під ризик жорстокого поводження, а також торгівлі для сексуальної експлуатації та примусової праці.³

Діти-інваліди або діти із особливими потребами також більше за інших знаходяться під ризиком насильства, зокрема, недбалості, оскільки їх часто вважають хворими та неповноцінними і ставляться до них як до вигнанців. У школах чи дитячих установах вони часто почуваються ізольованими, позбавленими спілкування з іншими людьми, що має шкідливий вплив на їх життя та розвиток.

Дані свідчать, що злагоджена реакція суспільства може запобігти насиллю над дітьми. «Послідовні та систематичні дії можуть справитися з головними причинами жорстокості та зробити життя дітей безпечнішим. Такі дії включають програми заохочення позитивного батьківства та надають допомогу сім'ям у зоні ризику».⁴ Важливо, щоб усі ті, хто працює з дітьми, пам'ятали про існування факту насильства над дітьми та його шкідливу дію, розуміли та усвідомлювали її, і щоб вживалися необхідні попереджувальні заходи для його зменшення та викорінення. Так само важливим є сприятливе оточення, включаючи належне законодавство та державні стандарти щодо захисту дітей, ефективні державні соціальні служби, доступ до спеціалізованих послуг (психологи, соціальні працівники, медики та ін.), однакові можливості для навчання, гри, соціалізації та ін.

---

³http://www.euro.who.int/data/assets/pdf_file/0019/217018/European-Report-on-Preventing-Child-Maltreatment.pdf

⁴ЮНІСЕФ (2014), *Hidden in Plain Sight*: (Сховано на видному місці) Статистичний аналіз жорстокості проти дітей, Нью-Йорк: ЮНІСЕФ

РОЗДІЛ 2 - СВДЧЕННЯ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ В УКРАЇНІ

2.1. ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО

Відповідно до даних ЮНІСЕФ, отриманих у 2012, 61% дітей віком від 2 до 14 років піддавалися «жорстокій дисципліні» (фізичні покарання та/або психологічна агресія) вдома за місяць до опитування. 30% страждали від фізичного чи тілесного покарання, яке визначено як «будь-яке покарання, у якому застосовується фізична сила з ціллю викликати певний біль чи дискомфорт», відповідно до [Ради Європи](#). 57% страждали від психологічної агресії (на них кричали чи ображали).⁵

Результати досліджень, проведених у 2010 році показали, що хлопчики частіше, ніж дівчатка страждають від жорстокої дисципліни (76% у порівнянні з 65%), а діти віком 5-9 частіше страждають від такої дисципліни, ніж діти іншого віку (79% дітей 5-9-річного віку у порівнянні з 60% 2-4-річного віку та 66% 10-14-річного віку). «Істотна різниця у нав'язуванні дітям жорстокої дисципліни не була пов'язана із розміром домашнього господарства, рівнем освіти дорослих чи залученням дітей до дитячої праці».³

72% опитаних батьків сказали, що вони «шльопали» своїх дітей, 20% били чи штовхали їх, 29% били їх ременем, а 29% били їх по обличчю³. 11% матерів та опікунів думали, що фізичне покарання необхідне для виховання їхніх дітей.

В опитуванні, проведеному у 2009 році із 1,501 батьків віком понад 25 років, 35% вважали, що тілесне покарання заборонено застосовувати, 51% вважали, що тілесне покарання «не повинно застосовуватися загалом, але в деяких ситуаціях воно виправдане», та 12% сказали, що тілесне покарання «можна застосовувати», 54% вважали, що тілесне покарання застосовували до більш ніж 50% дітей по Україні.⁶ Інше опитування у початкових школах Києва виявило, що 74% вчителів вважали, що тілесне покарання принижує дітей, і означає, що «батьки неналежно виховують дітей»; 76% вважали, що «шльопання» у якості покарання виправдовує втручання третьої сторони.⁷ Тілесне покарання заборонено законом, незважаючи на це, воно все ще зустрічається.

2.2. ПСИХОЛОГІЧНЕ (ЕМОЦІЙНЕ) НАСИЛЬСТВО

Психологічне насильство, зокрема, словесне, виокремлюють як постійне джерело травм для дітей, оскільки діти зростають із низькою самооцінкою та комплексом меншовартості. Дослідження показало, що більш, ніж 30% дітей в Україні постраждали від принизливого словесного насилля вдома або у школах.⁸

Дискримінація – це один з видів психологічного насильства, який включає расизм та ксенофобію, та зокрема впливає на дітей-інвалідів чи дітей зі спеціальними потребами, сиріт, групи меншин,

⁵Фундація «Нічії діти» (2013), Проблема насильства над дітьми: Порівняльний звіт із шести східноєвропейських країн 2010-2013, Варшава: Фундація «Нічії діти»

⁶Український Фонд «Благополуччя дітей» (2009). Моніторинг громадської думки в Україні: Липень 2009 <http://www.canee.net/files/Omnibus%20research%20Ukraine%202009.pdf>

⁷ Український Фонд «Благополуччя дітей» та фундація «Нічії діти» (2009), Відношення київських вчителів до дітей [abusewww.canee.net/files/Teachers%20studies%20Ukraine%202009.pdf](http://www.canee.net/files/Teachers%20studies%20Ukraine%202009.pdf)

⁸Problem of Child Abuse: Attitudes and Experiences in Seven Countries of Central and Eastern Europe: http://www.respectworks.eu/fileadmin/website/downloads/problem_child_abuse_central_eastern_europe.pdf

дітей внутрішньо переміщених осіб чи дітей з бідних/незабезпечених сімей. Різноманітні джерела надають свідчення про дискримінацію та утиск дітей держслужбовцями, вчителями, іншими дітьми/ровесниками та в силу інших факторів, таких як колір шкіри, мова, релігія та ін. Існує стереотип, що темношкірі молоді люди – злочинці та якщо вони потрапляють у неприємності, часто до них несправедливо ставляться та карають без належного розслідування.

У 2013 році, Український фонд «Благополуччя дітей» запустив кампанію під назвою «Слова ранять на все життя» під патронажем Міністерства соціальної політики України.

2.3. НЕДБАЛЕ СТАВЛЕННЯ ТА ВІДМОВА ВІД ДІТЕЙ

Існують дані, що сім'ї, у яких найімовірніше може виникнути недбале ставлення чи відмова від дітей, це ті сім'ї, у яких дохід дуже низький або відсутній, батьки схильні до алкоголізму чи наркоманії, чи ті, у яких батьки страждають від розумової чи фізичної неспроможності. Діти із неблагополучних сімей часто голодні та брудні, живуть чи працюють на вулицях, мають шкідливі звички, стають учасниками бандитських угруповань та вчиняють злочини. Вони знаходяться під надзвичайно високим ризиком експлуатації для примусової праці та сексуального рабства. «Немає офіційної статистики щодо кількості дітей та молоді, що живе та працює на вулицях України, але за підрахунками, цифра коливається від 40,000 до 300,000»⁹

Діти з інвалідністю та спеціальними потребами також найчастіше залишаються без опіки, оскільки батьки не можуть справитися з труднощами необхідної опіки. Таких дітей часто забирають із сімей соціальні служби та поселяють в дитячих установах, де ситуація не менш плачевна. Через нестачу ресурсів, людських та інших, колектив часто не може приділити належної уваги та спеціальної опіки дітям зі спеціальними потребами. Організація «Міжнародний захист прав людей-інвалідів» провела трирічне дослідження життя дітей-інвалідів у державних установах України та побачила, що «більшість дітей проводять свій час у бездіяльності – лежать у ліжечках, сидять на лавках чи лежать на підлозі. У порожніх кімнатах дітей часто садять перед телевізорами із занадто гучно ввімкнутим звуком». ¹⁰

Така тривала бездіяльність, брак контакту із людьми та ізоляція лише приводять до погіршення стану та заважають фізичному та розумовому розвитку дитини. Також припускається, що діти-інваліди залишаються у закладах опіки на все життя і тому не мотивовані розвивати навички незалежного життя, якщо вони і так ніколи не використовуватимуться.¹ Такі діти неспроможні захистити себе та не мають підтримки від вихователів, тому найчастіше стають жертвами фізичного чи психологічного насильства від інших дітей (як правило старших) або вихователів. Організація ЮНІСЕФ наголошує на негативному впливі перебування дітей у спецзакладах, порівнюючи таке перебування із недбальством.¹¹

На протидію глобальній тенденції допомоги покинутим дітям інтегруватися у суспільство, Україна розширює кількість спецзакладів. Організація ЮНІСЕФ робила спроби запобігти відмові від дітей у сім'ях через покращення моніторингу та підтримки біологічних сімей та опікунів. Це привело до зниження кількості дітей у спецзакладах від 2,52 на 1000 у 2007 р. до 1,86 у 2010 р. - проте, це все ще недостатня кількість».² Ініціатива організації ЮНІСЕФ під назвою «Червона картка за відмову

⁹Red Card to Child Neglect: football to Protect Child Rights in Ukraine, UNICEF Ukraine (2009): https://www.unicef.org/ukraine/media_11166.html

¹⁰No Way Home. The Exploitation and Abuse of Children in Ukraine's Orphanages (2015): <http://bettercarenetwork.org/sites/default/files/No%20Way%20Home%20-%20The%20Exploitation%20and%20Abuse%20of%20Children%20in%20Ukraine%27s%20Orphanages.pdf>

¹¹Every child needs a family: UNICEF launches a public campaign to promote family care in Ukraine, UNICEF Ukraine (2012): https://www.unicef.org/ukraine/media_20953.html

від дитини» об'єднує спроби громадянського суспільства, зірок спорту та видатних українців для покращення життя та здоров'я дітей, які перебувають під ризиком чи в небезпеці залишитися на вулиці.¹

2.4. СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО / ЕКСПЛУАТАЦІЯ

Діти, що перебувають під найвищим ризиком примусового заняття проституцією, порнографію та торгівлею для надання секс-послуг - це ті діти, які залишилися без опіки, які зазнавали фізичного та/або емоційного насильства, перебували у спецзакладах або жили на вулицях, та не мали фінансової підтримки, або діти з великих, неблагополучних, неповних чи бідних сімей. Втрата провідної ролі сім'ї у вихованні дитини, неготовність вчителів/вихователів/соціальних працівників обговорювати «делікатні» питання на мові, зрозумілій дітям, обмеження законодавства та відсутність належного покарання, корупція, а також недостатня обізнаність суспільства та розуміння явища, його важливості та невідкладності для уникнення поглиблення проблеми.¹²

За підрахунками Фонду «Благополуччя дітей», 1 із 5 дітей в Україні страждають від тієї чи іншої форми сексуального насильства. Вони також показують, що в більшості випадків (8 з 10), особа, що здійснює насильство - це особа, яку дитина добре знає, як наприклад, член сім'ї, родич, друг чи сусід. Дітям часто соромно визнати, що вони піддалися сексуальному насильству та вони рідко кому розповідають про це, особливо державним соціальним службам чи будь-кому, хто міг би вислухати та допомогти.¹³

Відповідно до досліджень організації «Ла Страда Україна» та Всеукраїнської мережі протидії комерційній сексуальній експлуатації дітей, проведених у 2015 році, між 2009 та 2011 рр. Міністерство внутрішніх справ України зареєструвало 43 злочини залучення дітей до проституції. Протягом того ж періоду, поліція встановила 479 осіб віком від 16 до 18 років, які займалися проституцією. Починаючи з 2014 року Україна не збирає цих даних. Приблизна кількість жінок/дівчаток, які надають комерційні сексуальні послуги в

Україні становить 70,000 осіб, 15,000 з них віком від 14 до 19 років. Ці цифри стосуються лише жінок/дівчат, які є постійними працівниками секс-індустрії, за виключенням тих, які потрапляють у випадкові сексуальні зв'язки з іноземцями за винагороду, для яких немає встановлених даних.¹⁴

Діти у спецзакладах, зокрема дівчатка, знаходяться в особливій групі ризику продажу з ціллю дитячої порнографії. «Відповідно до організацій, що протидіють торгівлі людьми, сексуальне насильство у сиротинцях, як правило, починається у віці 13 років та часто провокується працівниками таких закладів. Численні колишні жителі сиротинців скаржилися організації DRI, що вони спостерігали сексуальну експлуатацію дітей в закладах та після випуску з них».¹⁵

За інформацією організацій, що протидіють торгівлі людьми в Україні, дітей часто забирають безпосередньо із сиротинців для надання сексуальних послуг, а також для примусової праці. Організація DRI провела опитування колишніх жителів сиротинців, здебільшого тих, які живуть на

---

¹²The Problem of Child Abuse: Attitudes and Experiences in Seven Countries of Central and Eastern Europe: http://www.respectworks.eu/fileadmin/website/downloads/problem_child_abuse_central_eastern_europe.pdf

¹³One in Five campaign, Child Fund: <http://www.childfund.org.ua/campaigns/view/2311/>

¹⁴GLOBAL STUDY ON SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN IN TRAVEL AND TOURISM. Country Specific Report: Ukraine (2015): <http://www.ecpat.org/wp-content/uploads/2016/10/3.-SECTT-UKRAINE.pdf>

¹⁵No Way Home. The Exploitation and Abuse of Children in Ukraine's Orphanages (2015): <http://bettercarenetwork.org/sites/default/files/No%20Way%20Home%20-%20The%20Exploitation%20and%20Abuse%20of%20Children%20in%20Ukraine%27s%20Orphanages.pdf>

вулицях та у каналізаційних мережах в Одесі та Києві, які говорили про сексуальне та фізичне насильство, побиття та примусову працю, яким вони піддавалися, коли жили у сиротинцях.¹⁶

Численні кампанії були ініційовані українськими та міжнародними ГО для боротьби з проблемою та пропозиції рішень. У 2015 році фонд «Благополуччя дітей» започаткував кампанію «Один з п'яти», яка висвітлювала цю проблему перед батьками, освітянами, фахівцями та іншими та видала ряд інформаційних матеріалів для покращення розуміння, а також підручник про безпечну поведінку з дітьми.¹⁷ Національна дитяча гаряча лінія працює під керівництвом Міжнародного Центру з Прав Жінок «Ла Страда-Україна» з 1 січня 2013 року, а також гаряча лінія в інтернеті проти дитячої порнографії працює он-лайн для того, щоб кожен користувач інтернету зміг анонімно повідомити про випадки дитячої порнографії он-лайн. У 2009 році Україна приєдналася до міжнародної кампанії для запровадження Кодексу поведінки для захисту дітей від сексуальної експлуатації у поїздах та туризмі, у якому компанія «Ла Страда-Україна» стала місцевим представником.¹⁸

2.5. ДИТЯЧА ПРАЦЯ

Економічна криза в Україні призвела до того, що багато дітей змушені працювати для покращення свого фінансового становища та фінансового становища своїх сімей. У 2011 році було підраховано, що близько 15,1% дітей віком від 5 до 14 років в Україні незаконно працюють у неофіційних секторах економіки: продаж газет, миття автомобілів, транспортування важких вантажів, збір металобрухту чи навіть жебрацтво, часто в небезпечних умовах, як наприклад, шахти чи будмайданчики, у неналежному одязі та за відсутності необхідного приладдя. Діти віком 10 років, зокрема дівчатка, займаються проституцією та порнографією.¹⁹

Така діяльність та неналежні умови є нищівними для розвитку та здоров'я дітей, що призводить до депресій, зниження апетиту та вживання наркотиків. Вони також заважають навчанню, що означає, що діти зростають без навчальної підготовки чи навиків, необхідних для успішного суспільного та професійного життя. У деяких випадках, дитяча праця загрожує гідності та моралі дитини, особливо, якщо має місце сексуальна експлуатація.

Примусова праця – це найпоширеніша форма національної та міжнародної торгівлі людьми та тісно пов'язана із домашнім насильством. 68% жінок (близько 18 мільйонів) розповідають, що вони зазнавали домашнього насильства, при чому 20% регулярно страждали від нього.²⁰ В той час як діти, які в тій чи іншій формі зазнавали насильства, більше ризикують бути залученими до примусової праці чи бути проданими, існує також зворотній зв'язок: діти, які залучаються до примусової праці можуть стати жертвами насильства.²

Хоча Кодекс праці встановлює мінімальний вік до 16 чи 15 років з дозволом від батьків, а найгірші форми роботи, наприклад, примусова праця, торгівля, кріпацтво заборонені законом, кількість

¹⁶Ukraine Orphanages Feeder for Child Trafficking. HuffPost (2016): http://www.huffingtonpost.com/laurie-ahern/ukraine-orphanages-feeder_b_7344882.html

¹⁷One in Five campaign, Child Fund: <http://www.childfund.org.ua/campaigns/view/2311/>

¹⁸GLOBAL STUDY ON SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN IN TRAVEL AND TOURISM. Country Specific Report: Ukraine (2015): <http://www.ecpat.org/wp-content/uploads/2016/10/3.-SECTT-UKRAINE.pdf>

¹⁹Ukraine, Findings on the worst forms of child labor (2011): <https://www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/findings/2011TDA/ukraine.pdf>

²⁰No Way Home. The Exploitation and Abuse of Children in Ukraine's Orphanages (2015):

<http://bettercarenetwork.org/sites/default/files/No%20Way%20Home%20-%20The%20Exploitation%20and%20Abuse%20of%20Children%20in%20Ukraine%27s%20Orphanages.pdf>

дітей, що залучаються до незаконної праці, викликає тривогу. Національна політика, що стосується праці дітей, не має достатніх знань щодо ситуації, а також коштів для належного впровадження.²¹

---

²¹Ukraine, Findings on the worst forms of child labor (2011): <http://www.humanium.org/en/child-labour/>
ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ
Карітас Україна

РОЗДІЛ 3 – СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЗАКОНОДАВСТВО

3.1. (НЕ) СПРИЯТЛИВЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Певні джерела демонструють, що спектр доступних для дітей послуг, призначених для уникнення насильства над дітьми та/або усунення його наслідків в Україні є водночас достатнім та недостатнім. Крім цього, зв'язок між судовими, законодавчими та соціальними структурами - дуже слабкий, і часто призводить до того, що діти, які залишилися без опіки або які зазнали насильства, вчиняють злочини та потрапляють до в'язниць без будь-якої підтримки і реінтеграції в суспільство.²² В той час як держава несе відповідальність за розвиток, впровадження та виконання державної політики захисту дітей, вона часто не може виконувати власних зобов'язань щодо цього.

При несприятливій економічній ситуації, державні соціальні служби зазнали негативного впливу внаслідок скорочення бюджету, що позбавляє їх можливості відповідати потребам дітей. Бідність, зневага, жорстокість та насильство у сім'ї призводить до того, що багато дітей віддають під опіку держави або вони живуть та працюють на вулицях.²³

Поліція часто не втручається у випадках насильства над дітьми, і навіть якщо втручається, процедура розгляду таких випадків (допит постраждалих, оцінка ситуації, попередження таких випадків у майбутньому та ін.) є тривалими, неоднозначними, неефективними та часто неналежними. Дослідження показали, що, на противагу цьому, самі поліцейські часто застосовують силу та насильство над дітьми протягом допитів для отримання свідчень. Такі свідчення потім використовуються суддями у судах, і в більшості випадків ситуація вирішується не на користь жертв. Спеціалісти у сфері охорони здоров'я також не почувуються відповідальними у боротьбі проти насильства над дітьми, навіть якщо визнають її.

Такими самими, якщо не більше, важливими факторами, які поглиблюють проблему насильства над дітьми в Україні, є низький рівень суспільної обізнаності щодо ситуації та прав дітей, а також недостатня увага, що приділяється головним суспільним факторам. Існує невідкладна потреба підвищити усвідомленість

та розслідування основних причин проблеми для заохочення позитивного та неагресивного виховання дітей. Необхідно застосовувати ефективні процедури та механізми для фіксації, моніторингу та дослідження причин насильства над дітьми, а також превентивні заходи. Підсумовуючи, необхідно ретельно дотримуватися законодавства та політики щодо захисту дітей.

3.2. ЗАКОНОДАВСТВО, ЩО СТОСУЄТЬСЯ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Соціальний та законодавчий захист дітей в Україні регулюється багатьма законодавчими актами: Конституцією України; Базовим законодавством охорони здоров'я; Сімейним Кодексом України; законами України «Про захист дитинства», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про профілактику поширення ВІЛ/СНІД та соціального захисту населення», «Про захист прав сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки», «Про основу соціального захисту бездомних громадян та бездомних дітей», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про соціальні служби», «Про протидію торгівлі людьми».

²²Child Protection Programme, UNICEF Ukraine: https://www.unicef.org/ukraine/activities_11386.html

²³Background, Child Protection, UNICEF: https://www.unicef.org/ukraine/activities_4943.html

Україна ратифікувала [Конвенцію про права дітей](#) 21 серпня 1991 року, яка вступила в дію 20 вересня того ж року. Конвенція - один із головних міжнародних інструментів, що регулюють захист прав дітей, разом з [Конвенцією ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведінки та покарання](#). Вона зобов'язує країни-учасниці поважати та забезпечувати права Конвенції для кожної дитини в межах своєї юрисдикції без будь-якої дискримінації, незважаючи на расу дитини, її батьків чи її законного опікуна, колір шкіри, стать, мову, релігію, політичні та інші вподобання, національне, етнічне чи соціальне походження, бідність, інвалідність, народження чи інший статус... Країни-учасниці повинні також діяти позитивно та вживати усіх необхідних заходів для забезпечення захисту дитини від усіх видів дискримінації чи покарання на основі статусу, діяльності, вираження думки, чи віри батьків дитини, законних опікунів чи членів родини.»

Закон України про [Запобігання домашньому насильству](#) (2018), робить незаконним будь-яке навмисне фізичне, психологічне, сексуальне чи економічне насильство над будь-яким членом сім'ї. Тілесні покарання були безпосередньо заборонені у січні 2004 року у новому [Сімейному Кодексі](#) (2003 р.), який стверджує, що «кожній дитині гарантується право на свободу, особисту безпеку та гідність. Дисципліна та порядок у сім'ї, освіта та інші потреби дітей повинні бути забезпечені на принципах, заснованих на взаємній повазі, справедливості та без приниження честі та гідності дитини».

Стаття 127 нового [Кримінального Кодексу](#), який вступив в дію у вересні 2001 року, трактує «катування» будь-якої людини, включаючи дітей, як специфічний злочин та визначає його як «навмисне спричинення серйозного фізичного болю чи фізичних чи розумових страждань через рукоприкладство, тортури чи інші жорстокі дії з метою змусити жертву чи іншу особу вчинити дію проти своєї волі». Особа, що застосовує тортури, підлягає ув'язненню терміном від трьох до п'яти років та від п'яти до десяти, якщо такі дії повторюються чи здійснюються групою осіб. Проте, закон не згадує тортури психологічного характеру, або такі, що здійснюються державними службовцями.

Стаття 52 [Конституції України](#) вказує, що «діти мають рівні права, незважаючи на своє походження чи те, були вони народжені у шлюбі чи ні» і що «будь-яке насильство щодо дітей та їх експлуатація караються законом».

РОЗДІЛ 4 - ВПЛИВ «Карітас України»

Організація «Карітас України» здійснює наступну діяльність для зменшення та/або викорінення насильства над дітьми в Україні:

- Сприяння захисту прав дітей та покращення суспільного розуміння насильства над дітьми в Україні, його причини та наслідків завдяки проведенню освітніх кампаній, сайтам в соціальних мережах, засобам масової інформації, рекламним матеріалам, презентаціям, бесідам та іншим інформативним каналам;
- Підтримка та очолювання проектів та ініціатив, які сприяють позитивному вихованню дітей та борються з насильством над дітьми;
- Участь у важливих дискусіях та політичних заходах на тему насильства над дітьми разом із зацікавленими особами, включаючи національні та закордонні органи влади, державні соціальні служби, законодавчі органи, установи, школи, інші ГО, спонсорів, та ін.;
- Робота з усіма вищезгаданими сторонами для покращення існуючих законів та процедур, моніторингу та протидії усім формам насильства над дітьми;
- Консультування батьків/опікунів, дітей та членів інших сімей щодо аспектів насильства над дітьми, прав дітей та захисту індивідуально та у групах; визначення причин насильства над дітьми та переадресація до фахівців чи урядовців для подальшого вивчення та прийняття рішення;
- Фіксування та аналіз інформації щодо випадків чи підозри насильства над дитиною; використання цієї інформації у якості свідчення, консультацій сторін та задля сприяння вдосконалення законів та постанов проти такого насильства;
- Сприяння розвитку дітей та їх соціальній інтеграції у суспільстві через інклюзивну діяльність організації «Карітас»;
- Проведення усіх можливих превентивних заходів, щоб запобігти насильству над дітьми через покращення розуміння цієї проблеми та проведення навчання щодо цього питання, соціальний супровід, визначення потенційних причин, втручання, рекомендації та інше, як наведено вище;
- Перевірка усіх новоприйнятих працівників, стажерів та консультантів, а також залучених волонтерів шляхом вивчення їхніх резюме, рекомендаційних та мотиваційних листів з увагою на попередній досвід роботи із дітьми, а також проведення персональних інтерв'ю з метою виявлення будь-яких ризикованих факторів стосовно захисту дітей;
- Забезпечення усіх працівників «Карітас України», стажерів, консультантів та волонтерів, на всіх рівнях, які працюють з дітьми безпосередньо чи опосередковано, достатніми знаннями щодо Політики захисту дітей, перевіряє, чи вони прочитали та

підписали Кодекс Поведінки та використовують його у своїй повсякденній роботі з дітьми.

ПРАВИЛА ТА ПРОЦЕДУРИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ, РОЗПІЗНАВАННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ (АБО ЙОГО ПІДОЗРУ)

РОЗДІЛ 1 – ЗАПОБІГАННЯ

Дослідження показують, що жорстоке поводження з дітьми є запобіжним, але вимагає всебічного фокусу, який охоплює усі ключові аспекти, з якими дитина має контакт - освіта, охорона здоров'я, соціальні послуги, уряд, правосуддя. Ефективні стратегії запобігання насильства включають внесення певних змін в політики, практики та соціальні норми для створення безпечних, стабільних та підтримуючих відносин та середовища для дітей та їхніх сімей.²⁴

Різні види жорстокого поводження з дітьми взаємопов'язані, та запобігання одного типу може вплинути на інші. Стратегії, що сприяють розвитку безпечних, стабільних та підтримуючих відносин між батьками/опікунами та їхніми дітьми, можуть бути ключовими заради запобігання ранньому розвитку насильницької поведінки у дітей, що зменшить ймовірність насильства у підлітковому віці, ранньому дорослому віці та майбутньому батьківстві.

В той час, як деякі стратегії запобігання насильства зосереджені на більш високому рівні та економічних чинниках, таких як посилення фінансової забезпеченості сімей (державна фінансова підтримка сімей з дітьми, податкові пільги тощо) та політиці праці дружній до сім'ї (дистанційна робота, баланс між робочим та особистим часом, адекватна система оплати праці), на які «Карітас України» не може повпливати безпосередньо, інші зосереджуються на соціальних чинниках – зміні соціальних норм для підтримки батьків та сприяння позитивному вихованню дітей. «Карітас України» може мати прямий вплив на це через такі заходи, як підвищення обізнаності громадськості про жорстоке поводження з дітьми (поширення «сильних» повідомлень через різні канали, наприклад, соціальні мережі, засоби масової інформації, друковані матеріали тощо), лобіювання уряду (як на місцевому, так і на національному рівнях) з метою запровадження більш жорстких процедур покарання для осіб, які виступають насильниками, надання якісних послуг та навчання дітям у дитячих центрах Карітасу за допомогою добре розроблених програм, пропонування заходів, професійного та висококваліфікованого персоналу та відповідних умов, і, нарешті, не менш важливо, робота з батьками на вдосконалення своїх батьківських навичок та побудові позитивних відносин зі своїми дітьми.

Зокрема, програми, спрямовані на дітей, як частина стратегії запобігання, зосереджені на розвитку соціальних і комунікативних навичок, налагодженні довірливих стосунків дітей з однолітками та дорослими, мирному розв'язанню конфліктів, роботі в команді, повазі до інших людей, подоланні агресії, гніву та насильницького поводження, та інші. Ці програми виконуються через таку діяльність як: ігри, лекції, дискусії, консультації, кінотерапія, арт-терапія, активний відпочинок на природі, виїзди та святкування тощо.

---

²⁴Preventing Child Abuse and Neglect: A Technical Package for Policy, Norm, and Programmatic Activities (2016): <https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/CAN-Prevention-Technical-Package.pdf>

Програми, орієнтовані на батьків, як частина стратегії запобігання насильства, зосереджені на позитивному мисленні, вихованні дитини та дисципліні, вирішенні проблем, управлінні часом та грошима тощо. Вони проводяться в різних формах: батьківські групи (як для матерів так і батьків), групи самопомоги (організовані та при необхідності фасилітовані центрами Карітасу), консультації, тренінги, спільні заходи та свята тощо.

Вищезгадані програми та конкретні заходи супроводжуються середовищем, сприятливим для позитивного навчання та розвитку як дітей, так і батьків – адекватні та комфортні умови (туалети, кухня, опалення, простір для навчання та гри, чай, солодощі) та кваліфікований персонал, який слухає та може надати професійну пораду.

Все перераховане вище є засобами для запобігання насильства над дітьми. «Карітас України» працює над тим, щоб забезпечити їх функціонування та постійно контролює якість послуг, умов та роботи.

РОЗДІЛ 2 – РОЗПІЗНАВАННЯ

Насильство над дітьми іноді важко розпізнати, особливо коли чітких ознак, таких як синяки, немає. **Всі працівники «Карітасу України», стажери, консультанти та волонтери на всіх рівнях відповідальності, які працюють з дітьми безпосередньо чи опосередковано, повинні звертати увагу на фізичний та емоційний стан дитини, та реагувати на будь-які підозри у насильстві (див. Розділ 3 - Реагування).** Важливо пам'ятати, що насильство над дітьми може бути повторюваним або одноразовим, тому при першому прояві ознак насильства, на них необхідно негайно відреагувати, без очікування повторних ознак.

Поведінка батьків також може дати сигнали жорстокого поводження з дитиною або нехтування нею, тому працівники також повинні бути уважними до стосунків між батьками та дітьми та поведінки батьків. Це може особливо включати батьків, які перебувають під впливом наркотиків або алкоголю, або раптової зміни їх психічного здоров'я. Знання таких попереджувальних сигналів дає можливість якнайшвидше відреагувати на проблему і надати належну допомогу та послуги дитині та її родині. У той же час важливо розуміти, що кожен попереджувальний знак не означає, що дитина є жертвою насилля.

ОЗНАКИ ТА СИМПТОМИ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ:

ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО

- Видимі ознаки, такі як синяки, порізи, опіки, укуси тощо
- Часті травми
- Незвичайні переломи або зламані кістки

ПСИХОЛОГІЧНЕ (ЕМОЦІЙНЕ) НАСИЛЬСТВО

- Дитина закрита, боїться зробити щось не правильно
- Батьки/опікуни не звертають увагу на свою дитину, немає фізичного контакту або тепла між батьками і дитиною
- Батьки/опікуни звинувачують свою дитину у своїх проблемах
- Батьки/опікуни принижують свою дитину, обзивають або роблять негативні порівняння

НЕДБАЛЕ СТАВЛЕННЯ ТА ВІДМОВА ВІД ДІТЕЙ

- Дитина живе в будинку, який є брудним або небезпечним
- Дитина голодна або брудна
- Дитина не має належного одягу (теплий одяг)
- Дитина живе в небезпечних умовах – навколо наркотиків, алкоголю або насильства
- Дитина часто зла, агресивна або завдає собі шкоди
- Дитина не отримує базовий догляд за здоров'ям
- Батьки не звертаються за медичною допомогою, коли їх дитина хворіє або поранилась

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО / ЕКСПЛУАТАЦІЯ

- Дитина демонструє знання або інтерес до сексуальних дій, невідповідних до їх віку
- Дитина використовує сексуальну мову або має сексуальні знання, які ви не очікуєте від них
- Дитина просить інших поводитися сексуально або грати в сексуальні ігри

ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

- Дитина має проблеми з фізичним статевим здоров'ям, включаючи болючість у статевих та анальних областях, інфекції, що передаються статевим шляхом; неповнолітня вагітність
- Дитина з'являється з нез'ясованими подарунками або дорогими речами
- Дитина дружить з людьми, які залучені до сексуального насильства / експлуатації
- У дитини є (значно) старші хлопці або подруги
- Дитина страждає від (частих) змін емоційного стану
- Дитина зловживає наркотиками та алкоголем
- Дитина пропадає на певний період часу або регулярно приходиться додому пізно
- Дитина регулярно пропускає школу / соціальний центр або відмовляється вчитись

ДИТЯЧА ПРАЦЯ

- Дитина не відвідує школу або часто пропускає заняття
- Дитина пропадає на певний період часу або регулярно приходиться додому пізно
- Дитина постійно втомлена, сонна під час занять / щоденної діяльності
- Дитина має нез'ясовні гроші та / або подарунки
- Дитина приховує інформацію про свій вільний час
- Дитина демонструє ознаки низької самооцінки / самоушкодження

Ознаки фізичного та/або сексуального насильства

РОЗДІЛ 3 – РЕАГУВАННЯ

Наступна процедура є керівництвом, яке допоможе працівникам, стажерам, консультантам та волонтерам на всіх рівнях відповідальності, які працюють з дітьми безпосередньо чи опосередковано (включаючи кухарів, прибиральників, охоронців тощо), розпізнати насильство над дітьми на ранньому етапі та довести це до відома особи в організації, яка відповідає за захист дітей (Спеціаліст з питань захисту прав дітей чи Координатор проекту).

3.1. ЗВЕРНЕННЯ УВАГИ НА ОЗНАКИ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

Важливо, щоб всі працівники, стажери, консультанти та волонтери, на всіх рівнях відповідальності, які працюють з дітьми безпосередньо чи опосередковано, є ознайомленими з цією «Політикою та Процедурами щодо захисту дітей» в рамках «Карітасу України», знають, які є ознаки та симптоми насильства (розділ 2 – Розпізнання) та чуйно дотримуються політики та процедур у своїй щоденній роботі

3.2. СТАВЛЕННЯ ЗАПИТАНЬ ЩОДО ПОВЕДІНКИ

Ознаки насильства над дітьми можуть не бути очевидними або видимими на перший погляд, і дитина може не розповісти нікому про те, що з нею відбувається. Ті, хто є у найбільш довірливих стосунках з дитиною (чи то охоронець, прибиральник чи соціальний працівник), повинні намагатися дізнатися більше інформації від дитини, коли і де це доцільно. Дитину також можна спрямувати до психолога, який, у свою чергу, повинен намагатися зібрати додаткову інформацію.

Якщо дитина визнає насильство, вона повинна бути сприйнята серйозно та запевнена, що будуть прийняті належні дії для забезпечення її безпеки. Якщо насильство відбувається вдома, працівник повинен старатися дізнатися інформацію від дитини про те, куди вона може піти переночувати і кому вона довіряє (бабуся, дідусь, дядько, тітка, друзі тощо). За жодних обставин над дитиною не слід сміятись, ігнорувати чи відсилати, та інформація, якою поділилась дитина, повинна бути розкрита лише Спеціалісту з питань захисту прав дітей чи Координатору проекту.

Якщо дитина НЕ визнає насильства, то особа, яка виявила ознаки насильства, повинна повідомити Спеціаліст з питань захисту прав дітей чи Координатора проекту та забезпечити конфіденційність дитини, тобто не розповсюджувати інформацію за будь-яких обставин.

3.3. ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО НАСИЛЬСТВО

Спеціаліст з питань захисту прав дітей або Координатор проекту, які дізнались про випадок насильства над дитиною (або його підозру) (самі, від дитини, колег чи когось із інших), несуть відповідальність за офіційне повідомлення про цей випадок (або його підозру), використовуючи затверджену форму КУ «Повідомлення про насильство над дітьми (або його підозру)». Особа, яка повідомляє про насильство повинна надати якомога більше інформації, включаючи особисту інформацію про дитину та її сім'ю/опікунів, будь-яку відомою інформацію про насильника (або підозрюваного), інформацію про випадок насильства (що сталося, коли і як, хто був залучений), ознаки насильства тощо.

Ця форма заповнюється в 2 примірниках, один з яких повинен бути поданий та зберігатися в центрі Карітасу, де було повідомлено про випадок насильства або його підозру, а інший переданий у відповідні державні соціальні служби у справах дітьми та/або поліцію (якщо це необхідно).

3.4. ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ

Кожен окремий очевидний випадок насильства над дітьми (або його підозра) повинен бути повідомлений у державні соціальні служби у справах дітьми та поліцію (якщо це необхідно), не чекаючи повторних випадків для підтвердження цієї підозри. Важливо пам'ятати, що навіть після перенаправлення випадків насильства над дітьми до відповідних служб, Спеціаліст з питань захисту прав дітей або Координатор проекту «Карітас України» надалі несе відповідальність за те, щоб це перенаправлення не було проігнороване або відкинуте цими службами. Відповідальна особа повинна підтримувати регулярний контакт зі службою у справах дітей для перевірки прогресу, а також надалі більш уважно стежити за фізичним та емоційним станом дитини.

Якщо дитина надалі прогулює заняття в школі (або взагалі залишає школу), має помітні ознаки або симптоми фізичного насильства, або демонструє будь-які інші ознаки насильства, перелічені у Розділі 2 - Розпізнання, особа, відповідальна за захист дітей має звернутися до державних соціальних служб у справах дітей для того, щоб переконатися, що приймаються відповідні міри для вирішення проблеми. Відповідальна особа не може досліджувати випадок насильства над дитиною самостійно (або делегувати це іншому працівнику організації) - тобто відвідувати дім дитини без попередження або дозволу, спілкуватися з друзями або сім'єю дитини про випадок насильства без проінформованої згоди дитини тощо, - оскільки це поза її компетенцією та повноваженнями. Проте, якщо є необхідність, вона може допомогти іншим чином, який: не нашкодить дитині, не зламає її довіру до персоналу чи організації та не поширюватиме конфіденційну інформацію. Така допомога може бути у формі пошуку додаткової інформації від дитини або батьків (якщо вони відвідують центр) через неформальні розмови, консультації з психологом тощо.

КОДЕКС ПОВЕДІНКИ

Для прочитання та підписання усіма працівниками організації «Карітас України», стажерами, консультантами та волонтерами, на всіх посадових рівнях, які працюють з дітьми безпосередньо чи опосередковано.

1. Усі працівники «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери зобов'язані ніколи не використовувати будь-якої форми фізичних (тілесних) покарань, неналежні висловлювання, психологічні маніпулювання, сексуальну експлуатацію чи будь-які інші форми насильства над дітьми, вказані вище. Невиконання цих вимог становить серйозне порушення та є причиною для звільнення;
2. Усі працівники «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери НЕ повинні брати участі у будь-якій формі залякування, дискримінації, фізичного чи словесного насильства, упередженого ставлення чи сексуальних стосунків з дітьми.
3. Усі працівники «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери відповідальні за створення та підтримку позитивного та безпечного середовища, який запобігає дискримінації, недбалості, фізичному, словесному насильству чи іншій формі насильства над дітьми;
4. Усі працівники «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери повинні поводитися відповідно до цінностей, місії та бачень Конфедерації *Caritas Internationalis*, перераховані вказаних вище;
5. Усі працівники «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери організації зобов'язані завжди захищати права дітей, а також приймати рішення у найкращих інтересах дітей та відповідати «Політиці та Процедурам захисту дітей» «Карітас України»;
6. Усі працівники «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери зобов'язані заохочувати та забезпечувати участь дітей, їх сімей та суспільство у прийнятті будь-яких рішень, які їх стосуються;
7. Усі працівники «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери зобов'язані отримувати інформовану згоду щодо усіх окремих заходів (табори, екскурсії, тощо), що стосуються дітей;
8. Усі працівники «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери зобов'язуються НЕ зловживати своїми повноваженнями та/або посадовими обов'язками для впливу на життя чи добробут дітей;
9. Усі працівники «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери зобов'язуються ніколи не вимагати від дітей будь-яких послуг чи дій взамін на захист чи допомогу;
10. Усі працівники «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери зобов'язуються НЕ підтримувати та не брати участі у будь-якій формі незаконних, експлуатаційних чи жорстоких дій за участі дітей, включаючи дитячу працю та торгівлю дітьми;
11. Обмін грошима, працевлаштування, товари, допомога чи послуги з сексуальними цілями, включаючи сексуальні послуги чи інші форми приниження, принизлива чи експлуатаційна поведінка строго заборонені та караються законом;
12. Дії сексуального характеру з дітьми (до 18 років) вважаються кримінальним злочином, незважаючи на згоду самих дітей чи їх батьків/опікунів. Незнання віку дитини не звільняє від відповідальності;

13. Усі працівники «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери зобов'язані НЕ використовувати дітей для домашньої чи іншої роботи, яка не відповідає їхньому віку та розвитку, заважають їх навчанню чи грі, чи піддають їх ризику будь-якої фізичної чи психологічної травми;
14. Усім працівникам «Карітас України», стажерам, консультантам та волонтерам фото та відео дітей можна робити лише за інформованої згоди самих дітей та їх законних представників. Така згода повинна бути отримана у письмовій формі у присутності представника «Карітас України». Такі матеріали повинні представляти дітей з повагою та без приниження їх гідності, а також передавати реальний контекст та факти;
15. Усі працівники «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери повинні забезпечити конфіденційність усієї інформації про дітей. Будь-яка інформація про дітей може розголошуватися виключно на основі принципу «мінімальна необхідна інформація» та лише при крайній необхідності протягом виконання офіційних обов'язків. Ціллю такого підходу є звести до мінімуму потенційні інциденти інформаційного насильства, обмеживши доступ до інформації та лише надавши його тим, хто діятиме у найкращих інтересах дітей (не заради простої цікавості);
16. Усі працівники «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери повинні повідомити особу, відповідальну за захист дітей та призначену організацію та використовувати сформований комплексний механізм для фіксації підозрюваних та реальних випадків насильства над дітьми, забезпечуючи конфіденційність (та анонімність, якщо необхідно) та нерозголошення особистих даних жертв інциденту;
17. Усі працівники «Карітас України», стажери, консультанти, волонтери зобов'язані ознайомити усіх нових підлеглих, на всіх рівнях посад, які працюватимуть з дітьми безпосередньо чи опосередковано, з цією «Політикою та Процедурами захисту дітей», «Кодексом поведінки» та формами повідомлень про насильство над дітьми. Кожен новий працівник, стажер, консультант, волонтер на всіх рівнях, які працюють з дітьми безпосередньо чи опосередковано, повинні прочитати та підписати вищезгадані документи перед початком роботи або протягом офіційного вступу на посаду.
18. All Caritas Ukraine employees, interns, consultants or volunteers are obliged to familiarise any new subordinates, at all levels of seniority, who will be working with children either directly or indirectly, with this Child Protection Policy, the Code of Conduct and child abuse reporting forms. Each new employee, intern, contractor or volunteer, at any level of seniority, working with children either directly or indirectly must read and sign the above-mentioned documents before starting work or during induction;
19. Should beneficiaries or anyone else bring an incidence of child abuse informally to the attention of any of Caritas Ukraine employee, intern, contractor or volunteer, they must be provided with a reporting form (see below) and assisted in filling it out if necessary. Confidentiality and non-disclosure of any personal data, as mentioned above, is prohibited, as well as judgement, ill-treatment or discrimination. The reporting form is to be publically available (in electronic and printed versions) should anyone need to use it.

Підписано (ПІБ друкованими літерами).....Дата.....

Я уважно прочитав(ла) «Політику та Процедури захисту дітей» та «Кодекс поведінки» організації «Карітас України», зрозумів(ла) та обговорив(ла) зі своїм безпосереднім керівником та/або колегами питання для отримання роз'яснень, за необхідності. Я повинен(на) дотримуватися усіх вищезгаданих правил та процедур, стандартів, вказаних у Кодексі Поведінки та завжди поважати цінності організації *Caritas Internationalis*. Я також розумію, що у випадку порушень будуть вжиті дисциплінарні заходи та законні міри .

ПРОСТІ «МОЖНА» ТА «НЕ МОЖНА»

Існують деякі прості правила та процедури, які мінімізують ризик реального та заявленого інциденту. Більшість із них є логічними та вже виконуються, проте, важливо, щоб усі ті, хто працює з дітьми, були відповідальними за їх виконання.

- Поводитися з іншими з повагою, визнаючи їх право на особисте життя
- Знати ситуації, які можуть становити ризик та протидіяти їм
- Планувати та організовувати будь-які заходи, що стосуються дітей, так щоб мінімізувати ризики
- Розуміти, що необхідно бути обережними у ситуаціях «сам-на сам»
- Надавати дітям можливість спілкуватися з іншими про будь-які свої хвилювання
- Сприяти тому, щоб діти комфортно почувалися при згадці про поведінку та відношення, яке їм не подобається
- Пам'ятати, що інші можуть неправильно трактувати ваші дії, незважаючи на ваші хороші наміри
- Не проводити час із дітьми наодинці – планувати дії так, щоб була присутня більш ніж одна особа, або, принаймні інші люди були у полі зору та слуху
- Не беріть дітей самих у машину, навіть на короткі поїздки, за винятком якщо це необхідно з причин безпеки. Якщо цього неможливо уникнути, переконайтеся, що дорослі опікуни або інші члени колективу знають про це
- Уникайте неналежного фізичного чи словесного контакту з дітьми
- Уникайте втягнення у ситуації з поведінкою, що привертає увагу, як наприклад вибух гніву чи розбивання предметів
- Не демонструйте прихильність до конкретних осіб
- Ніколи не робіть двозначних зауважень чи жестів, навіть жартома
- Не спрощуйте та не перебільшуйте питань насильства над дітьми
- Не покладайтеся на власну хорошу репутацію для свого захисту
- Не думайте «Це зі мною ніколи не станеться»

ФОРМА ПОВІДОМЛЕННЯ

для повідомлення про випадок насильства над дітьми або його підозру (будь ласка, подайте якомога більше інформації)

ЧАСТИНА I

Про особу, що надає інформацію (зверніть увагу, що особа, яка надає інформацію, повинна заповнювати форму разом з працівником, відповідальним за захист прав дітей в організації)

ПІБ	
Відношення до дитини (батьки, вчитель, працівник «Карітасу», однокласник тощо)	
Контактна інформація	Телефон:
	Ел.адреса:
Дата та час повідомлення (дд/мм/рррр)	
Інші органи/структури, які були повідомлені (поліція. Медичні послуги, соціальні служби у справах дітей, інші)	

ЧАСТИНА II
Про дитину

ПІБ				
Стать (Ч/Ж)		Дата народження (дд/мм/рррр)		Вік
Національність				
Чи дитина належить до групи меншин?	Так (уточніть)			Ні
Мова, якою спілкується вдома/в школі				
Чи є інвалідність/неповносправності?	Так (уточніть)			Ні
Адреса				
Контактна інформація				
З ким проживає дитина (батьки, лише мама/тато, бабуся/дідусь, тітка/дядька, старші сестра/брат, опікун, інші)?				
Контактна інформація основного опікуна				

ЧАСТИНА III

Про підозру насильства

Що спричинило Ваші підозри? Ви були свідком насильства чи підозрюєте його факт?	
Чи було здійснено обвинувачення? Чи дитина сама повідомила про насилля? Якщо так, яким чином?	
Дата, час та місце інциденту	
Опис ситуації/Ваші спостереження	
Хто ще був залучений (інші діти, батьки тощо)?	
Які були застосовані дії/міри Вами або іншими? Як Ви справилися із ситуацією?	

Вкажіть, які фізичні та/або психологічні ознаки насилля були виявлені (позначте усі відповідні клітинки)

Переломи	☐	Пошкодження в статевих органах	☐	Брудний одяг	☐
Синці	☐	Вагітність	☐	Низький рівень гігієни	☐
Порізи	☐	Сексуальна поведінка	☐	Проголювання школи	☐
Укуси	☐	Захворювання, які передаються статевим шляхом	☐	Жебрацтво / проведення значної кількості часу на вулиці	☐
Подряпини	☐	Стан алкогольного/наркотичного сп'яніння	☐	Депресія	☐
Опіки	☐	Туберкульоз (або схильність до нього)	☐	Боязкість дорослих	☐
Значний головний біль	☐	Голод (недоїдання)	☐	Агресивна поведінка, нервозність	☐
Інші (уточніть):					

ЧАСТИНА IV

Про підозрюваного агресора(ів)

ПІБ	
Відношення до дитини (батьки, вчитель тощо):	
Контактна інформація (якщо відомо)	
Причина(и) підозри насилля	

Підпис особи, яка повідомляє

Підпис Спеціаліста з питань захисту прав дітей

_____

_____

Дата

Дата